

**Kartografická spoločnosť Slovenskej republiky
a Slovenský národný archív**

HISTORICKÉ MAPY

Zborník z vedeckej konferencie

Editor: Róbert FENCÍK

Bratislava 2009

Vychádza od roku 1983
Published from 1983

Programový výbor

Ing. Štefan KONDÁŠ, PhD. - odborný garant konferencie
Ing. Róbert FENCÍK, PhD.
PhDr. Radoslav RAGAČ, PhD.
Doc. RNDr. Ján FERANEC, DrSc.
Doc. Ing. Jozef ČIŽMÁR, PhD.

Recenzenti Reviewers

Doc. Ing. Milan HÁJEK, PhD.,
PhDr. Bohuš KLEIN, PhD.

Na vedeckú konferenciu „Historické mapy“
sponzorsky prispeli:

VKÚ, a.s., Harmanec
Slovenský národný archív v Bratislave
Katedra mapovania a pozemkových úprav,
Stavebná fakulta STU v Bratislave

© Kartografická spoločnosť Slovenskej republiky, 2009

ISBN 978-80-89060-14-6

OBSAH

Predstav

A. BELÁK, M. BELÁKOVÁ Možnosti využitia mapového fondu Ústredného archívu geodézie a kartografie na príklade onomastického výskumu	5 7
A. BENOVÁ, M. KOŽUCH Čierna voda a jej okolie v katastri Senca na historickych mapách	17
J. D. BLÁHA Estetické aspekty starých map aneb inspirace poznámkami profesora Karla Kuchaře	25
V. ČADA, M. VICHROVÁ Rekonstrukční mapy v historickém atlasu města Plzně	34
A. ČEJCHANOVÁ, J. T. KOZÁK Mapové dílo CARTA GEOLOGICA (1806) S. Staszica	45
P. HERCEG, I. KVETÁNOVÁ Kláštor sv. Kataríny v Dechticiach ...	55
J. HRIČOVSKÁ Mapy vo fondoch rodov a panstiev v Slovenskom národnom archíve v Bratislave	70
Š. KÁČER Historické geologické mapy	74
E. KAŠIAROVÁ „Pamäť sveta“ - historické mapy zo ŠÚBA v registri UNESCO	80
B. KLEIN Historický miestopis Slovenska v 18. storočí vo vojenských opisoch krajiny	94
M. KOŽUCH Základný nivelačný bod Strečno	100
D. KUSENOVÁ, I. PAULOVÍČOVÁ Národopisná mapa Uhorska od Alexeja I. Petrova	109
M. LABUDA Švédske katastrálne mapy (1692-1709) a ich význam na výskum krajiny	116
T. LIESKOVSKÝ, E. BLAŽOVÁ, M. BARTÍK, J. FAIXOVÁ-CHALACHANOVÁ Využívanie historických-vojenských máp na archeologické predikné modelovanie	124
L. MUCHA K dvoustému výročí narození českého kartografa Václava Merklase	133
R. RAGAČ Mapovanie na Holíčskom a Šaštínskom panstve v období Františka Štefana I. Lotrinského	139
O. TOMEČEK Na margo obsahu exemplárov máp 1. vojenského mapovania	143
M. ZEMAN Využívanie historických máp v geografických informačných systémoch	151

Oto TOMEČEK¹

NA MARGO OBSAHU EXEMPLÁROV MÁP 1. VOJENSKÉHO MAPOVANIA

Úvod

Po skončení sedemročnej vojny (1756 – 1763) sa začalo na území Habsburskej monarchie realizovať 1. vojenské mapovanie. Toto mapovanie prebiehalo počas vlády dvoch panovníkov a trvalo 23 rokov (1763 – 1785). Začalo sa počas panovania Márie Terézie a skončilo počas vlády jej nástupcu Jozefa II., po ktorom sa zvykne označovať ako Jozefské mapovanie (Josephinische Landesaufnahmen).

Územie Uhorského kráľovstva (bez Chorvátska, Slavónska, Banátu a Sedmohradská) bolo znázornené na 965 mapových listoch, z ktorých asi 270 zachytávalo územie dnešného Slovenska. Každý mapový list bol vyhotovený v dvoch exemplároch – v originále (Original Aufnahme) a kópii tzv. čistopise (Kopie, Rezeichnung). K jednotlivým mapovým listom sa vyhotovovali aj písomné opisy krajiny pre vojenské účely (militärische Landesbeschreibungen).

Cieľom tohto príspevku je porovnať obsah oboch uvedených exemplárov na príklade mapového listu (XIV – 9), na ktorom je zobrazené bezprostredné okolie mesta Banská Bystrica. Zároveň sa pokúsim poukázať na prípadné rozdiely a výpovednú hodnotu ich obsahu, ako aj zaradiť oba exempláre do kontextu s vyhotovením písomného vojenského opisu krajiny.

Napriek pomerne veľkej pozornosti venovanej v poslednom období využitiu máp 1. vojenského mapovania v našej, ako aj susedných krajinách (Česká republika, Maďarsko),² sa uvedenému problému venovala len minimálna pozornosť. Tá sa zväčša obmedzila na konštatovanie o vyhotovení máp 1. vojenského mapovania v dvoch exemplároch. Porovnaniu ich obsahu sa nevenovala žiadna pozornosť.

Nakoľko originálny mapový list sledovaného územia doposiaľ neboli publikovaný, bolo potrebné realizovať štúdium priamo vo Vojenskom archíve vo Viedni, ktorý je dnes oddelením Rakúskeho štátneho archívu.³ Pre potreby detailnejšieho štúdia sme si nechali vyhotoviť jeho farebnú kopiu. Čistopis, alebo kópia mapového listu bola vo forme faksimile publikovaná B. Kleinom,⁴ následne zásluhou maďarského vydavateľstva Arcanum aj v elektronickej podobe na DVD nosiči.⁵

¹ PhDr. Oto TOMEČEK, PhD., Katedra historie, Fakulta humanitných vied UMB, Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, e-mail: tomecek@fhv.umb.sk

² Prehľad základnej odbornej literatúry, v ktorej sa v poslednom období venovala pozornosť 1. vojenskému mapovaniu pozri v záverečnom prehľade použitej literatúry.

³ Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv Wien, Josephinische Landesaufnahme, Colloquium XIV – Sectio 9.

⁴ B. KLEIN (ed.), Významné mestá Slovenska na tajných mapách 18. storočia.

⁵ Az első katonai felmérés.

Pre potreby výskumu sme použili obe tieto vydania. Písomný vojenský opis krajinu sme študovali taktiež podľa oboch vyšie zmienených prác.

Porovnanie vonkajších znakov oboch exemplárov

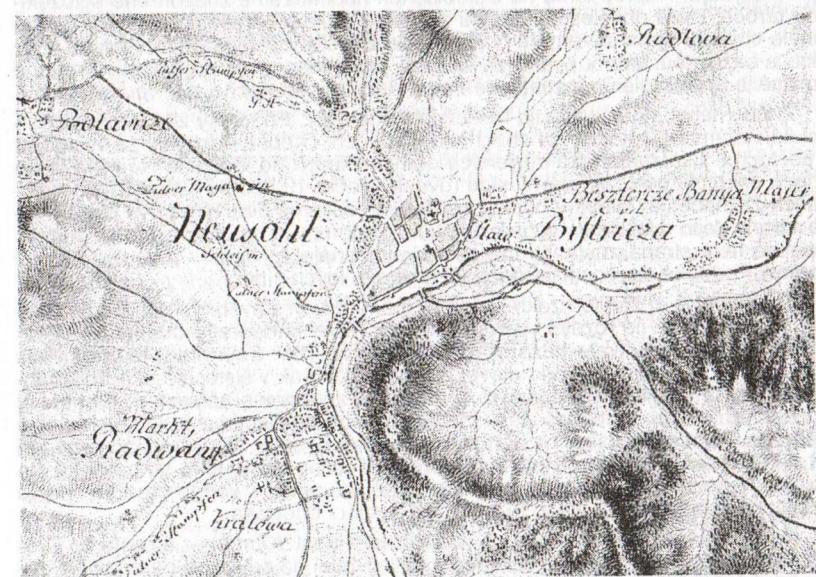
Oba exempláre mapových listov predstavujú rukopisné kolorované mapy vyhotovené v mierke 1:28 800 a znázorňujú rovnako veľké územie o rozlohe cca 209 km². Rozmery mapovej časti oboch exemplárov sú z tohto dôvodu rovnaké. Celková veľkosť mapových listov je však vzhľadom na odlišné okraje v prípade oboch exemplárov rôzna.

Originálny mapový list má len 0,8 cm úzky horný a pravý okraj. Spodný a ľavý okraj mapy chýba. Na týchto dvoch stranach je mapa akoby odstrhanutá. Na hornom okraji je vpísané orientačné číslo listu predstavujúce jeho zaradenie do mapovej vrstvy a sekcie (v tomto prípade Collo: XIV. Sectio: 9). Za ním nasleduje zaradenie znázorneného územia v rámci vtedajšieho územno-správneho členenia (Theile des Thurotzer – Soler und Barscher Comitat). Hned za tým je zapísaný rok mapovania a meno autora, ktorý mapovanie uskutočnil (Aufgenommen im Jahre 783 von Unter Lieut: Benda von Thurn. Reducirt von Ihm Selbst.).⁶ Na pravom okraji mapového listu sa nachádza zvislo otočená grafická miera mapy uvádzajúca zakreslenú vzdialenosť v krokoch, ktorá zároveň uvádzajúca prepočet dĺžkovej mernej jednotky (5000 krokov) na dobu chôdze (1 hodina). Za týmto údajom je uvedené číslo susednej sekcie z tejto strany mapového listu (v tomto prípade sekcie 9).

Cistopisný mapový list je celý orámovaný a má okraje zo všetkých strán. V porovnaní s originálom má výrazne širší horný a pravý okraj. Na hornom okraji v ľavom rohu sa nachádza orientačné číslo listu predstavujúce jeho zaradenie do mapovej vrstvy a sekcie (Coll: XIV. Sectio IX.).⁷ Pod ním sa nachádza územné zaradenie mapovanej krajiny (Theil des Thurotzer – Barscher – und Soler Comitat). Na opačnej pravej strane horného okraja sa nachádza vodorovne zakreslená grafická miera mapy (uvádzajúca vzdialosť v krokoch, kde 5000 krokov zodpovedá poloviči míle).⁸ Podobne širší je aj pravý okraj čistopisu.⁹ Tu sa v jednom stĺpci nachádzajú vypísané názvy všetkých zobrazených sídel (spolu ich je 29). Druhý stĺpec vedľa neho bol pripravený na vpisovanie nejakých počtov, pravdepodobne obyvateľov a koní.¹⁰ Za orámovaním je ešte zvislo zapísané číslo susednej sekcie 9. Rovnaký údaj sa nachádza aj za orámovaním na opačnej ľavej strane mapového listu.

Obr. 1 Banská Bystrica na originálnom liste 1. vojenského mapovania (výrez)

Obr. 2 Banská Bystrica na kopii (čistopise) 1. vojenského mapovania (výrez)

⁶ Podporučík Benda z thurnského pluku sa v rokoch 1782 – 1784 zúčastnil mapovania v 11 uhorských stoličiach (okrem Zvolenskej, tiež v Tekovskej, Turčianskej, Liptovskej, Hontianskej, Novohradskej, Bratislavskej, Nitrianskej, Šomoškej, Vesprémskej a stolici Zala). Počas tohto obdobia spracoval 24 mapových listov.

⁷ Zaujímavé je, že tzv. Skelett zobrazujúci klad listov uvádzá z oboch strán tohto mapového listu nesprávnu sekciu susedných listov (v oboch prípadoch 10, pričom správne má byť na oboch stranach 9).

⁸ Na faksimile vydanom B. Kleinom táto časť chýba.

⁹ Myslí sa tým viedenská milá (7,586 km), z ktorej polovica predstavuje zhruba 3,8 km.

¹⁰ Na faksimile vydanom B. Kleinom je celý pravý okraj mapového listu odstrhanutý a nahradený dodatočne zaradenou legendou, ktorá sa na pôvodnom čistopise nenachádza.

¹¹ České, moravské a sliezske mapové listy udávajú na tomto mieste rubriky pre zapisovanie počtu mešťanov, sedliakov, domkárov a koní.

Porovnanie obsahu oboch exemplárov

V zobrazení reliéfu na oboch exemplároch sú len minimálne rozdiely. Technika zobrazenia reliéfu je rovnaká. K menším odchýlkom došlo len v intenzite tónovania tmaväších a svetlejších plôch a nie celkom rovnakej dĺžke a hrúbke šrafov. Výsledkom toho sú na prvý pohľad viditeľné odchýlky plastickosti zobrazeného reliéfu. Ďalšou odlišnosťou je zreteľnejšie znázornenie zúžených častí dolín a úvozov na originálnom liste v porovnaní s čistopisom. Toto je možné dobre pozorovať napr. na území Bystrickej vrchoviny južne od mesta Banská Bystrica. V niektorých prípadoch tieto formy reliéfu dokonca nachádzame len na originálnom liste (ide napr. o dva úvozy na ceste smerujúcej do Skubína).

V spôsobe znázornenia vodstva nie sú na prvý pohľad viditeľné väčšie rozdiely. Pri detailnejšom štúdiu však možno nájsť drobné odchýlky. V porovnaní s originálom napr. na čistopise úplne chýba mänsi pravostranný prítok, ktorý sa vlieva do Bystrice tesne pred jej ústím do Hrona. Podobne tak na čistopise úplne chýba jedno z bočných ramien Hrona juhovýchodne od Banskej Bystrice.

Odlišnosti možno pozorovať aj pri zobrazení rastlinnej pokrývky, predovšetkým lesov a záhrad. Lesy sú v oboch prípadoch zobrazené ako súvislejšie plochy s väčšou koncentráciu stromov. Tie sú na mapách reprezentované čiernymi zvislými čiarkami symbolizujúcimi stromy. Už len fakt, že obo exempláre sú jedinečnými rukopisnými dielami, svedčí o zákonitých drobných odchýlkach zaznamenaných aj pri zreteľnej snáhe o rovnaké vykreslenie lesných plôch. Tieto drobne odlišnosti možno pozorovať napr. na území Bystrickej vrchoviny južne a juhovýchodne od mesta.

Podstatne väčšie rozdiely je možné sledovať pri porovnaní vyobrazenia záhrad na oboch exemplároch. Pri dedine Rudlová na originálnom liste záhrady úplne chýbajú. Naproti tomu na čistopise ich nachádzame znázornené sýtozelenou farbou, ktorá obkolesuje vlastnu zástavbu sídla. Zakreslené záhrady na originále chýbajú aj na severnom okraji mesta Banská Bystrica (medzi tokom Bystrice a Laznovou bránou), ako aj na jeho juhovýchodnom predmestí. Zreteľne odlišne je aj vykreslenie rozsahu záhrad v Radvani, čiastočne aj v Podlaviciach.

Znázornenie sídel vyzkazuje taktiež isté odchýlky. Pôdorysy znázornených sídel sú viac-menej zhodné na oboch exemplároch. Drobné odchýlky sa vyskytujú v počtoch a usporiadani zakreslených domov. Napríklad v dedine Rudlová je na oboch exemplároch zakreslený sice rovnaký počet 19 domov avšak liši sa polooha ich značenia. Miestny potôčik rozdeľuje zástavbu dediny na dve časti. Pravá strana tejto zástavby má na originále 8 domov a na čistopise 10 domov. Opačná ľavá strana zástavby má zase na originále 11 domov a na čistopise 9 domov. Podobné disproporcii nachádzame aj u iných sídel.

Rozdielny je aj spôsob zakreslenia významnejších stavebných objektov. Kosoly sú v čistopise na rozdiel od originálu zobrazené kartografickou značkou znázorňujúcu budovu v tvare kríza. Kaštieľ v Kráľovej (tzv. Soví hrad) je v originále znázornený ako objekt štvorkrídlovej dispozície, avšak v čistopise ako trojkridlová dispozícia s ústredným čestným dvorom. Pri znázornení mlynov a stúp, ale aj prícestných krízov nebadat' zásadnejšie odlišnosti. Zaujímavé je zakreslenie čierneho štvorčeka priamo na námestí v Banskej Bystrici, ktoré nachádzame len na originálnom liste. Na čistopise tento objekt úplne absentuje. Význam tohto objektu nepoznáme. Mohlo by sa jednať o nejakú nádrž s vodou (na tom mieste neskôr vznikla fontána), alebo to môže byť symbol trhoviska.

Odlišnosti môžeme sledovať aj v znázornení ciest. Kým hlavná cesta zo Zvolena cez Radvaň do Banskej Bystrice a odtiaľ ďalej na sever je na originále značená hrubou hnedou líniou, v čistopise je vyznačená dvojitou líniou. Rovnaký

rozdiel je možné pozorovať aj na ceste Laskomerskou dolinou smerujúcou do Podlavíc. Ostatné komunikácie sú zaznamenané na oboch exemplároch zhodne.

Rozdiely sú badateľné aj pri porovnaní názvoslovia oboch exemplárov. Už na prvý pohľad je zrejmé, že originálny list je o niečo bohatší na názvoslovie. Oba exempláre sa lišia v pomenovaní vrchov. Len v originále nachádzame pomenovanú Kalváriu (Calvarberg). V originále výrazné názvy *Urbin oder Gran Berg a Koppin berg* sú do čistopisu vpísané len dodatočne drobným písmom (*Urbin, Kopa*). Podobne nevýrazným písmom, zrejme len ceruzkou, sú v čistopise zapísané pomenovania vrchov Turitska, Baranow, Holi Kopez. Ani jeden z týchto názvov sa však v originále nevyskytuje. Možno predpokladat', že do čistopisu boli zapísané až dodatočne.

Vlastné mená vodných tokov (hydronymá) sú málopočetné. Z troch prípadov nachádzame drobné odchýlky v dvoch prípadoch. Kým na originále je Hron pomenovaný len svojim nemeckým označením *die Gran*, tak na kópii nachádzame aj slovenský ekvivalent názvu (*die Gran oder Slaw: Hron fluss*). Riečka Bystrica je na originále označená *Bistrich fl.*, v kópii presnejšie *Bistriz fl.*.

Pre lepšiu prehľadnosť a rýchlejšiu orientáciu sa na mapách 1. vojenského mapovania pri kartografických značkách uvádzajú aj názov, alebo skratka znázorneného objektu. Toto bola bežná prax napr. pri mlynoch, stupách, skladoch, tehelniach, či prícestných hostincoch. Pri porovnaní oboch exemplárov sme zistili, že na rozdiel od originálu toto označenie úplne chýba na čistopise pri dvoch mlynoch (pri Riečke a medzi Tajovom a Skubinom) a dvoch prícestných hostincoch (v blízkosti Dolného Rakytovca a medzi Banskou Bystricou a Hornou Mičinou). Na originále sú pri oboch mlynoch skratky s veľkým tlačeným písmom *M.* (odvodené od *Mühle*) a pri hostincoch skratka *W. h.* (od *Wirtshaus*). Podobne tak chýba na čistopise presnejšie označenie tehelne v miestnej časti Uhliško, ktorú na originále možno identifikovať pomocou skratky *Z Off* (od slova *Ziegelofen*). Takisto len na originále je pomenovaná protiturecká strážna veža na Vartovke (*Wacht*) a Šibeničný vršok (*Gericht*).

Ínym spôsobom sú pomenované prachárske stupy v doline Malachovského potoka (ten je na oboch exemplároch nesprávne označený ako *Utorna Wasser*). V originále sú pomenované ako prachárske mlyny (*Pulfer M.*), v čistopise presnejšie ako *Pulver Stampfen*. Ďalšie takéto stupu nachádzajúce sa v doline Tajovského a Laskomerského potoka, resp. aj sklad pušného prachu, sú v originále označené len skratkou *Pu: St.* resp. *Pulfer Mag.* V čistopise sa však v týchto prípadoch stretávame s úplným pomenovaním (*Pulver Stampfen, Pulver Magazin*).

Názvy sídel sa odlišujú len čiastočne. Pri niektorých sídlach možno pozorovať rozdiely hlavne v prepise ich vlastného mena (oknomy). V originálnom liste sú napríklad uvedené sídla *Koenig Berg Stadt Bisticza oder neu Soll vel Besztercze Bánja, Ma: Radwan, Dorff Kralova, Skubin, Malachov, Kremincska, St. Jacob, Dorff Mayer*. Naproti tomu v čistopise tieto isté sídla vystupujú ako *Neusohl, Besztercze Banya vel Bisticza, Markt Radwány, Kralowa, Szkubin, Malachow, Kreminzka, St. Jakob, Majer*.

Názvy niektorých sídel sú zdvojené a uvádzajú sa pri nich aj maďarský, nemecký, prípadne oba varianty. Na oboch exemplároch sa však toto pravidlo uplatňuje rôzne. Výlučne na originále možno pozorovať takéto zdvojenie názvy pri Sásovej, Illiaši, Hornom a Dolnom Rakytovci. Naopak výlučne na čistopise sa toto dvojité pomenovanie objavuje pri Seinciach, Hornej a Dolnej Mičinej.

Mimoriadne zaujímavé sú výlučne na originále sa vyskytujúce poznámky vpísané pri niektorých sídlach priamo do mapy. Najviac takýchto poznámok je uvedených pri meste Banská Bystrica. Hned' pod názvom sídla je malým písmom poznámené, že v meste sa nachádza fabrika na výrobu čepeli (*Kling: Fabr.*),

strieborné a medené bane (Silb Kupf Berg:),¹² katolícky kostol (C. K.), evanjelický kostol (E. K.), kúpele (Baad), poštová stanica (Post), taviaca huta (Schmeltz), medený hámor (Kupfhamer), železný hámor (Eisen h.), kyselky (Sauerbr.), sídlo biskupstva (Bischof.), komorský dvor (Kamerhoff), zámok (Schloss), stoličný dom (Cam h) a soľný úrad (Salzamt). Okrem týchto údajov sa nad vlastným mapovým vyobrazením mesta nachádzajú tiež poznámky o plienení, resp. zaujatí mesta počas stavovských povstaní v 17. a na začiatku 18. storočia. Tieto uvádzajú vždy konkrétny rok a v skratke aj popis udalosti, ku ktorej došlo.

Pri ostatných sídlach sú takéto písomné poznámky menej početné, alebo do konca úplne vynechané. Pri mestečku Radvan sa uvádzia len existencja katolíckeho kostola (CK), dvoch kašielov (2 Castel) a brúsiarne (Schleif m.).¹³ Pri dedine Králová sa uvádzia, že tu stojí starý zámok (alt Schl:). Pri Tajove je vpísaná poznámka, že ide o banské sídlo (Berghandlung), kde sa nachádzajú huty (Kupf Schmelz, Scheidegarn). V prípade Dolnej Mičinej je vpísaná poznámka o existencii kaštieľa a kaplnky.¹⁴ Existenciu kaplnky dokladá takáto poznámka aj v Kostiviarskej (Cap:). Pri tých sídlach kde sa nachádzal kostol bola rozšírená konfesia, ktorá ho spravovala. Katolícke kostoly (CK) sa okrem Banskej Bystrice a Radvane uvádzali aj pri sídlach Badín, Iliaš,¹⁵ Jakub, Sássová a Selce. Evanjelický kostol (EK) bol okrem Banskej Bystrice ešte v Hornej Mičinej.

O uvedených poznámkach možno predpokladať, že mali byť podkladmi pre vyhotovenie písomných opisov krajiny, ktoré sa vyhotovovali spolu s mapami. Všetky údaje uvedené v týchto poznámkach informujú o aktuálnom stave k danému obdobiu, kedy bola mapa vyhotovená. V prípade Banskej Bystrice prostredníctvom informácií o vojenských udalostiach nekludného 17. a na začiatku 18. storočia, poskytujú aj stručný retrospektívny prehľad dôležitých vojenských udalostí. Žiadna z týchto informácií však nie je novšou, teda dodatočne vpísanou. Je to dôkaz autenticity týchto priamo do mapových originálov vpisovaných poznámok.

Po istej redukcii týchto údajov, ktoré sa napokon obmedzili len na najdôležitejšie informácie z vojenského pohľadu, sa napokon väčšina z nich do samotných písomných opisov krajiny nedostala. Niektoré z nich tu však nachádzame. Do týchto popisov sa dostali napríklad informácie o kašieloch, kaplnkách a existencii kostolov, avšak už bez ich konfesionálneho odlišenia. Asi najviac z týchto údajov z mapového originálu sa dostalo do písomného opisu mesta Banská Bystrica. Práve na tomto príklade je dobre vidieť vzájomnú súvislosť týchto poznámok v mape s údajmi v písomnom opise krajiny. V prípade Banskej Bystrice tento dodatočne vyhotovený písomný opis prebral informácie

o existencii kostolov oboch konfesií, huty,¹⁶ železného a medeného hámra. Tak tiež sa tu uviedlo, že v meste je biskupská rezidencia a stoličný dom.

Záver

Oba študované exempláre jedného mapového listu 1. vojenského mapovania sa navzájom odlišujú. Z tohto dôvodu ich možno považovať za jedinečnú kartografickú prácu. Rozdiely možno pozorovať ako vo vonkajšom vzhľade (celková veľkosť, či orámovanie), tak aj v samotnom obsahu máp. Predpokladáme, že obsahové odlišnosti vznikali ako neúmyselne, tak aj úmyselne.

Neúmyselne vzniknuté odchýlky súvisia hlavne s faktom, že sa jedná o rukopisné diela, kde každý takto vyhotovený exemplár musí byť zákonite aj jedinečnou a pôvodnou pracou. Takéto menšie odchýlky, vzhľadom na zvolenú metódu zobrazenia, vznikli hlavne pri prekreslovaní reliéfu a znázornení rozšírenia lesov.

Úmyselne vzniknuté odchýlky mohli vzniknúť snahou o zjednodušenie a sprehľadnenie máp. Z tohto dôvodu mohlo dojsť k redukcii rienej siete, názvoslovia, ako aj ďalších písomných poznámok vpisovaných priamo do originálnych exemplárov. Vzhľadom na fakt, že k jednotlivym mapovým listom sa vyhotovovali aj písomné opisy krajin by napokon boli mnohé z údajov uvedených v originálnych exemplároch zdvojené. Na druhej strane sme zaregistrovali aj také údaje, ktoré boli úplne vynechané z čistopisu aj písomného opisu, takže sa nachádzajú len na originále.

Uvedené zistenia vypovedajú o nutnosti detailnejšieho výskumu aj doposiaľ nepublikovaných originálnych mapových listov, ktoré sú z obsahového hľadiska o niečo bohatšie. Kedže k uvedeným záverom sme dospeli len rozborom dvoch exemplárov jediného mapového listu, do budúcnosti bude potrebné tieto závery overiť aj na príklade iných mapových listov.

Pramene

Archív Biskupského úradu a diecézy v Banskej Bystrici, *Visitatio Canonica Ecclesiae et Parochiae Felső Mitsuensis*, 1781, CV č. 9.

Archív Biskupského úradu a diecézy v Banskej Bystrici, *Visitatio Canonica Ecclesiae et Parochiae Radvanensis*, 1781, CV č. 9.

Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv Wien, Josephinische Landesaufnahme, Colone XIV – Sectio 9.

Edicie prameňov

Az első katonaifilmrész (DVD). (2004). Budapest (Arcanum).

KLEIN, B. (ed.) (2003). *Významné mestá Slovenska na tajných mapách 18. storočia*. Bratislava (Veda).

¹² V skutočnosti sa nachádzali v zázemí mesta a nie priamo v meste.

¹³ Jediná konkrétna brúsiareň zachytená na mape leží na Tajovskom potoku neďaleko Radvane, ale v skutočnosti už na území mesta Banská Bystrica.

¹⁴ Podľa kanonickej vizitácie z roku 1781 sa v Dolnej Mičinej nachádzala iba súkromná kaplnka v kaštieli (est. Sacellum privatum, intus in Castello). – Archív Biskupského úradu a diecézy v Banskej Bystrici (ďalej Archív BÚ BB), *Visitatio Canonica Ecclesiae et Parochiae Felső Mitsuensis*, 1781, CV č. 9.

¹⁵ V prípade dediny Iliaš ide o chybny údaj, nakoľko existencia kostola, ani žiadnej kaplnky tu nie je známa. Aj kanonickej vizitácie z roku 1781 uvádzia pri dedine poznámku "non existit hic Ecclesia, neque Capella" – Archív BÚ BB, *Visitatio Canonica Ecclesiae et Parochiae Radvanensis*, 1781, CV č. 9.

¹⁶ V preklade B. Kleina je grosse Schmelz nesprávne prepísané na grosse Schweitz. Zrejme zo tohto dôvodu vznikol aj nie celkom správny preklad, keď namiesto veľká huta je uvedené veľká zlieváreň. – B. KLEIN (ed.), *Významné mestá Slovenska na tajných mapách 18. storočia*, s. 55.

Literatúra

- BRŮNA, V., BUCHTA, I., UHLÍŘOVÁ, L. (2003). Interpretace prvků mapy prvního a druhého vojenského mapování. In: *Historická geografie* 32. Praha (Historický ústav), s. 93-114.
- JANKÓ, A. (2004). Az első katonai felmérés (tanulmány). In: *Az első katonai felmérés* (DVD). Budapest (Arcanum).
- KLEIN, B. (1999). Jozefínske mapovanie. In: *Slovenská archivistika*, XXXIV, č. 2, s. 78-88.
- KLEIN, B. (2001). Prvé vojenské (Jozefské) mapovanie Slovenska. In: *Historické mapy*. Bratislava (Kartografická spoločnosť SR; Slovenský národný archív), s. 43-45.
- KLEIN, B. (2003). Jozefínske mapovanie. In: KLEIN, B. (ed.) *Významné mestá Slovenska na tajných mapách 18. storočia*. Bratislava (Veda).
- KLEIN, B. (2004). Obce bývalého Banskobyštiavnického okresu na mapách a vo vojenských opisoch Jozefínskeho mapovania v 2. polovici 18. storočia. In: *Zborník Slovenského banského múzea XX*. Banská Štiavnica (SBM), s. 109-123.
- POKORNÝ, M., HÁJEK, M. (2003). Analýza priestorových objektov na mapách I. vojenského mapovania. In: *Kartografické listy* 11. Bratislava (Geografický ústav SAV; Kartografická spoločnosť SR), s. 74-84.

Summary

About a Content of the Map Exemplars of the 1st Military Mapping

During the first military mapping of the Habsburg Empire (1763 – 1785), two exemplars from every map sheet were created – the original and the copy. Except these, the written descriptions of the country were made too.

In this paper we have tried to compare two exemplars in the example of the map sheet (XIV – 9), where the surroundings of Banská Bystrica is showed.

During the study we found out that there are differences in some details between these two exemplars. We have seen differences in the outside appearance (size, frame) and also in the own content. The original exemplar is richer in the own content. There are some written notes, which should have been the database for the written description of the country probably. In the future it will be necessary to pay attention to the original maps, which have not been published in Slovakia yet.

Fig. 1 Banská Bystrica on the original map of the 1st military mapping (reduced fragment)

Fig. 2 Banská Bystrica on the copy of the 1st military mapping (reduced fragment)